

Вржесневська Г. І., Захарчук І. Р., Матієнко-Курпріянов В. І.
Національний університет фізичного виховання та спорту України,
Міжрегіональна Академія Управління персоналом,
Україна, Київ

ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ БАЗИС ПЕДАГОГІКИ ФІЗИЧНИХ ЗУСИЛЬ І РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ

Розглядаючи педагогіку фізичних зусиль і рухової активності як особливу специфічну форму педагогіки, в контексті загального антропогенезу людини, в діяльнісному аспекті, ми також зобов'язані бачити перспективи її впливів за межами часових рамок – навчання студента у вищому навчальному закладі. Безпосередній вплив і післядії фізичних навантажень на стан функціональних систем нашого організму обмежено певним часовим діапазоном. Саме тому вони повинні досить регулярно повторюватися. Наскільки людина готова до регулярних тренувань, до такої витратної (за часом і зусиллям) постійної праці? І тут виникають проблеми філософського характеру – світогляд і життєвортність. Розуміння кінцевості свого існування може викликати (і періодично викликає) у людини почуття приреченості і, відповідно, депресивний стан. Можливо, саме тому в педагогіці, пов'язаній з фізичними зусиллями і «тілесністю», традиційно ігнорується спроба розглянути по-справжньому довготривалі тілесні перспективи особистості. У людини періодично, в різні вікові періоди, виникають моменти, коли він болісно відчуває кінцевість, а значить і безглуздість свого існування – буття. Ця безглуздість і провокує думки про необов'язковість регулярного підтримування оптимального стану рухової функції, фізичного розвитку свого тіла (як фізичної основи буття і фізіологічного субстрату людської індивідуальності). Тим більше, якщо необхідні для природного процесу фізіологічного розвитку регулярні тренування тіла (фізичні зусилля і навантаження) ще не введені свідомістю молодшої людини в ранг індивідуальної цінності або не оформились у звички, або не приносять задоволення. Тоді ці зусилля можуть викликати негативні реакції відторгнення або уникнення. Як висловився С. Булгаков, в тілі, з тілом і через тіло відбувається все наше життя, воно є лабораторія для духу, де він виробляє самого себе в своїх функціях.

Альтернативою безглуздістю буття може бути лише усвідомлення мети або призначення. Або як негативний радикальний варіант – небуття. Небуття, тобто смерть, лякають будь-яку нормальну людину, і вона продовжує жити далі, спираючись на поставлені життєві цілі, сформовані цінності і принципи, релігійну віру, а також на звички, задоволення, різноманітні почуття. Але найголовніше, керуючись неперборним інстинктом самозбереження. Використовуючи вираз Н. Бердяєва про те, що «людина веде подвійну боротьбу, за життя і безсмертя», можна додати, що ця боротьба відбувається як у свідомості, так і на рівні підсвідомості (несвідомого). Основою такої перманентної (або пролонгованої) боротьби може бути акцент на розуміння (усвідомлення) особистістю рухливості, незавершеності самого себе, незавершеності свого циклу. Цей імпульс повинен залишатися з людиною назавжди, бути властивим йому в усі вікові періоди в контексті властивих цим періодам функціональних змін організму. Такий підхід дозволить об'єднати різні вікові періоди в одну активну фазу життєдіяльності і життєтворчості, незважаючи на неминучі фізіологічні зміни організму. Оптимальна фізична активність є одним з основних компонентів створення і пролонгування цієї активної фази. Є сенс зауважити, що педагогіка фізичних зусиль і рухової

активності не розглядає запропонований конструкт через призму спортивної діяльності, а тільки в контексті фізичного виховання і самовиховання.

Інше, проблемне для «тілесної» дидактики питання, що має філософський характер, – чи стане людина суб'єктом антропогенезу або залишиться об'єктом еволюційних процесів? Перспективи антропокосмізма, можливості появи надлюдини або інтеграції людини з комп'ютером багато в чому залежать від дидактичних інтерпретацій цього питання.

Також не можна забувати, що людина за своєю природою все-таки спочатку егоцентрична. Це означає, що центр її системи координат в сприйнятті навколишнього світу і навколишньої дійсності – вона сама. І в той же час людині зрідка притаманні моменти єднання з чимось загальним (природою, ноосферою, народом і т.п.), а також прояви альтруїзму, але в рамках розвитку особистої системи координат. У педагогіці фізичних зусиль і рухової активності буття людини (і в першу чергу, його фізичне існування) може бути представлено як об'ємна, багатовекторна система координат з обов'язковим позначенням можливого нелінійного продовження (майбутнього). Будучи спочатку центромвласної системи координат, людина (виходячи з сформованих у нього цілей і цінностей) визначає орієнтири і вибирає пріоритети. Часто такий вибір є результатом ситуації, що склалася або когнітивного дисонансу, зрідка – одним з варіантів самооцінки. Тут очевидний простір для індивідуальної педагогічної роботи, пошуку прийнятних педагогічних впливів.

У цьому «внутрішньому всесвіті», тобто системі координат, індивідуальний руховий досвід означає для людини значно більше, ніж усвідомлені теоретичні знання і навіть соціально-мотиваційний фон. Повною мірою більшість людей починає намагатися усвідомлювати (а багато хто й аналізувати) цей досвід в 17-19 років. Саме в цьому віці людиною формується подальший життєвий вектор (негативний або позитивний) як результат вибору у відношенні до своєї тілесності. Якщо цього досвіду практично немає, а у сучасної молоді з кожним новим поколінням його все менше, в сучасних умовах його місце може зайняти віртуальна квазіреальність, що потурає нашому «єго», зі своїми законами і вимогами (покоління «інстаграм» – здаватися, а не бути).

Не можна не сказати про загальнопедагогічні цивілізаційні виклики, які зачіпають, в тому числі, і сферу фізичного виховання. Феномен людини полягає в тому, що паралельно з процесом еволюції у нашого виду відбувається процес «коеволюції». Цей процес, безумовно зачіпає не тільки природне середовище, що нас оточує, але і змінює свідомість людини, на різних етапах розвитку культурного середовища одночасно стимулюючи наш пізнавальний потенціал, розвиток розуму.

Таким чином, парадигма педагогіки фізичних зусиль і рухової активності, тобто еталон, на якому має будуватися теорія фізичних зусиль і рухової активності, повинна ґрунтуватися на необхідності збереження, в умовах навколишнього природного, техногенного та соціокультурного середовища, що трансформується, оптимального балансу рухової активності та фізичних зусиль людини як природної базової передумови для збереження основних біологічних (фізіологічних і функціональних) характеристик нашого виду і, по можливості, розвитку їх.